

Dr Rajko Đurić



***ISTORIJA
ROMA***

**TELEKOM SRBIJA
JE POMOGAO
IZDAVANJE OVE KNJIGE**

**MINISTARSTVO ZA
LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA
JE GLAVNI SPONZOR
OVE KNJIGE**

**POMOĆ U IZDAVANJU
OVE KNJIGE DALA NAM JE
SLUŽBA ZA LJUDSKA
I MANJINSKA PRAVA
VLADE SRBIJE**

Dr Rajko Đurić

ISTORIJA ROMA

(pre i posle Aušvica)

Slovačka.....	197
Češka.....	209
Nemačka.....	215
Francuska.....	227
Italija.....	243
Španija.....	249
Holandija i Belgija.....	261
Poljska.....	265
Rusija.....	273
Države nastale posle raspada SSSR-a.....	285
Švedska.....	287
Finska.....	289
Norveška.....	291
Danska.....	293
Velika Britanija.....	295
Amerika.....	301
Kanada.....	303
Sjedinjene Američke Države.....	305
Latinska Amerika.....	309
Progoni i uništavanje.....	313
Holokaust.....	323
Zaključak.....	333
II deo - Politika, „Vode” i „Lideri”.....	343
Bibliografija.....	355
Reč o autoru.....	361
Impresum.....	363

*Vaclav Havel**

DŽELATI I ŽRTVA

Rasizam je veliki problem u današnjem svetu. Moram reći da sam vrlo zabrinut kad dobijem različite vesti i pisma o rasizmu u našem društvu. Po mome ličnom mišljenju, najdublji uzrok tom fenomenu leži u tome što se današnji moderni čovek oseća usamljenim. To je jedan fenomen civilizacije. Modernom čoveku nedostaje transcendentna sigurnost. On nije ukotvljen i ne oseća iznad sebe viši autoritet prema kome može imati odnos u kojem će se osećati sigurnim. Naročito se oseća usamljenim u velikoj aglomeraciji današnjih gradova. On traži put ka sigurnosti, a jedna vrsta zamene za ovaj put iz sopstvene usamljenosti jeste ulazak u stado, u krdo. On želi postati član jedne zajednice koja se upadljivo razlikuje od druge. Ona se već na prvi pogled mora prepoznati. Na taj način se uspostavlja granica prema drugoj zajednici, koja se jasno prepoznaje, recimo, na osnovu boje kože ili na osnovu jezika. To nije akt junaštva, već jedna vrsta kukavičluka. Rome nikad ne napada pojedinac skinhed, nego uvek grupa. Ja sam to dobro upoznao kroz vlastito iskustvo u zatvoru. Tamo sam doživeo sve grubosti suzatvorenika prema starijim licima na izdržavanju kazne, maloletnicima ili bilo kojoj drugoj grupi bespomoćnih kažnjenika. Uvek su radili grupno. Kada sam potom vodu te grupe pozivao na stranu i razgovarao s njim u četiri oka, govoreći mu: „Ti si u stvari kukavica, ti hoćeš tako samog sebe da osiguraš. Time što bespomoćne

ugnjetaš, želiš samog sebe ubediti da si jak i savršen, pa ti je potrebno jedno krdo za ispomoć, dakle, tako kad sam razgovarao sa ljudima, oni su me mogli shvatiti. Kad su bili sami, s njima se moglo razgovarati.

Verujem, taj mehanizam treba razumeti. Ali, čovek se protiv toga mora boriti. To je težak i komplikovan zadatak, ne samo pravni već se nešto pri tom mora i dogoditi. Smatram, na primer, da je nedozvoljivo da bilo ko veša plakat u restoranu ili hali za plivanje sa natpisom da je ovom ili onom pripadniku etničke grupe zabranjen pristup. To se mora neizostavno zabraniti. Mislim da bi vlast morala imati pravo da za takvu akciju izrekne visoku kaznu. Za to je neophodno imati više pravnih i administrativnih sredstava. Ali to ipak nije ono najvažnije.

Najvažnije je objasniti ljudima da oni tako i sami dospevaju u nesreću. To možemo videti jasno na primeru Bosne, jer na kraju počinju da pate i dželiti. Treba im svakako objasniti da će svaki kriminalni akt biti kažnjen. Čovek se mora suprotstaviti zlu, a svaki pojedinačni slučaj treba istražiti u skladu sa pravnim poretkom i ne sme se dozvoliti da ma ko uzme pravo u svoje ruke da bi se oslobodio sopstvene bespomoćnosti. Istorijski se može dokazati da antisemitizam ima hiljadugodišnju tradiciju. U kolektivnoj svesti je ugrađeno da se neko može tretirati kao žrtveni jarac, na koga će onda ceo svet tovariti krivicu i proganjati ga. Ljudi, u suštini, lokalizuju preko žrtvenog jarca sopstvene traume, sopstvene frustracije i nesreću. Pošto nisu sposobni da priznaju svoju grešku, oni moraju da pronađu nekog grešnika, jednog, doduše, koji će biti već na prvi pogled prepoznatljiv. Tada mogu reći: „To je taj grešnik“, i osećati se pozvanim da ga progone, u ubeđenju da se bore za neku dobru stvar.

Ko veruje da u ovom svetu nema društva iz koga taj fenomen mora biti odstranjen, neka mu se kaže: „Ljudi nisu nigde na ovom svetu anđeli, i oni neće uskoro postati anđeli, ali ipak ima društava u kojima se sistematskim radom i vaspitanjem taj fenomen može redukovati na minimum“.

Mi imamo rezerve.

* Predgovor je napisan 19, povodom izdanja ove knjige na nemačkom.

UVOD

Ima naroda bez istoriografije, ali nema naroda bez pamćenja. Sećati se, znači postojati; izgubiti pamćenje, znači iščeznuti.

To što je zapamćeno živi u jeziku i svemu što je stvoreno na jeziku, počev od mitova i legendi, do raznih priča, pesama itd. Preko jezika čovek i njegova zajednica stižu do svesti i počinju graditi svoju samosvest, nacionalnu i ljudsku.

Pismo je omogućilo da se podaci o istorijskim događajima i o ličnostima zapisuju. Tako je nastala istoriografija.

Romi su narod indijskog porekla. Oni su to znali pre nego što su evropski lingvisti XIX veka – zahvaljujući utemeljivačima indoevropskih uporednih studija Razmusu Rasku i Francu Bopu – to naučno dokazali i verifikovali.

Novootkriveni dokumenti kao što je, na primer, jedan zapis iz 1422. godine, pronađen među arhivskim dokumentima u italijanskom Forliju, potvrđuju da su Romi znali da je Indija zemlja iz koje potiču, tj. da su bili svesni svog istorijskog i kulturnog porekla. Nije beznačajno pomenuti još jedan podatak: Miguel de Servantes (1547–1616) koji je, kako smatraju pojedini istraživači, bio romskog porekla, poredio je Preciozu iz svoje novele *Cigančica* sa indijskom rekam Gang:

„Zato bićeš slavna/ kao zlatonosni Taho,/ kao Precioza cenjena/ više nego moćni Gang.“

Ali, već od samog početka Evropljani su primili Rome s nepoverenjem i sumnjom.

S druge strane, kako je objasnio Sveto Petrović, profesor Sveučilišta u Zagrebu, za srednjovekovnu Evropu Indija je bila „redovito daleka mitska zemlja, negde blizu kraja ili na kraju svijeta, nastanjena ljudima za koje ne umijemo pouzdano reći jesu li nam slični ili sasvim od nas različiti. Tko god govori o njoj, vidi je u jarkim i čudesnim bojama, ali nitko im, čini se, ne umije odrediti pravi raspored. Već duboko u 16. st., 1523, jedan je evropski autor ukratko izrekao naviku prošlih stoljeća: 'Indijcima obično zovemo stanovnike svih nepoznatih zemalja'.“ (*Jugosloveni i Indija*, Zagreb, 1965)

U toj „čudnoj gluhoći Evrope za vrednosti indijske kulture“, kako je napisao Petrović, „pripovedanje Roma o Indiji nije moglo imati odjeka, niti pravog smisla. Zato su oni potražili zemlju koja je tada bila mnogo bliža Evropljanima – Egipat, koji je posle Rimljana stalno menjao gospodare, počev od Vizantinaca, preko Arabljana i Turaka, zaključno sa Francuzima i Englezima. Pošto su o toj zemlji jedva išta znali, pribegli su mitu koji je tada najviše godio ušima Evropljana: predstavili su se kao „hodočasnici iz Egipta“. Oni su, dakle, upotrebili „ketman“, čije je poreklo i značaj u istoriji i kulturi objasnio Časlav Miloš u knjizi *Zarobljeni um*. Poruka „ketmana“, najkraće kazano, glasi: ne izlaži sebe zaslepljenosti i pakosti onih koje je Bog osudio da žive u zabludi!

Mit, kojem su Indusi često pribegavali, sabijajući u njega čitave istorijske epohe, postao je lako i brzo prihvatljiv u Evropi. Pošto su Evropljani stavili prethodno Jevreje i njihovu istoriju u „Prokrustovu postelju“ mita, držeći ih tako kao zatočeničke na granici čovečanstva, prihvatili su i mit o egipatskom poreklu Roma, koje su od samog početka, shodno svojim izgrađenim predstavama o *drugom*, doživeli kao tipičnu pojavu „egzotizma“, koja može zadovoljiti njihovu potrebu za prizorom ili ljudima koji će biti predmet njihovih nagona, svesnih i podsvesnih želja, navika da se isprobavaju surovost, progoni, mučenje drugih, sve do njihovog pretvaranja u materiju, što je praktikovano u doba fašizma i nacizma. Mit ove vrste može se, kako pokazuje primer Jevreja i Roma, redukovati na ime. To ime, pomoću kojeg se mit o Romima pretvorio s lakoćom u jedan efikasan interpelacijski, zapovedni pojam, glasi: Cigani.

To ime – kako pokazuje istorija Roma – ima značenje koje sadrži jedan tekst iz indijskog dela *Pancatantra*:

„Zarasta i sekirom šuma posečena./ zarasta i rana na telu koje je strelom probodeno./ ali gnusno što je lažima stvoreno ostaje./ nikad ne zarasta što je rečju počinjeno!“

Međutim, za razliku od evropskih naučnika, koji su na primeru Roma pokazali ograničenost svoga znanja i suženost horizonta (pojedini od tih naučnika formulisali su hipoteze o poreklu Roma koje se graniče s ludošću!), Arapi su nekoliko vekova ranije od Evropljana znali da je Indija domovina Roma. Na primer, poznati arapski leksikograf Ebu el Fadil Gemaludin Muhamed (Ibn Menzur el Ifriki el Misri, umro 1311. ili 1312) tvrdio je sasvim izričito da su Romi indijskog porekla. Osim Ibn Menzura, leksikografa, dragocene podatke o Romima i njihovoj istorijskoj ulozi u doba vladavine dinastije Abasida ostavio je arapski istoričar Tarih ibn Haldun. Jedno manje poglavlje njegovog istorijskog dela posvećeno je borbama arapskih vladara protiv Roma. Samo u tim borbama u IX veku (834), iz kojih su kao pobednici izašli Arapi, bilo je zarobljeno oko 27.000 Roma. Oni su bili kolonizirani u Avni Zerbe (Anazarbas), ali Vizantinci su posle vizantijsko-arapskog rata 855. godine, povelili mnoge od njih u oblasti svoga carstva.

Usled toga poreklo i istorija Roma ne mogu se objasniti i razumeti bez poznavanja istorije Indije, kao i istorije mnogih drugih naroda i država, naročito onih koje su se graničile sa Indijom i koje su protiv nje vodile pljačkaške i osvajačke ratove. Studiranjem te istorije može se naći naučno objašnjenje i za egzodus Roma, koji je bio uzrokovan ratovima protiv Indije u XI i XII veku.

Vede (Rigveda, Samaveda, Jadžurveda i Atarvaveda) i epovi *Mahabharata* i *Ramajana* treba da budu početak tog studiranja.

Indijska prošlost Roma završava se događajima i ličnostima koji su prethodili njihovom egzodusu, zatim osvajačkim pohodima i ratovima Turaka (Seldžuka) i Afganaca protiv Indije u XI i XII veku, koji su prouzrokovali njihov egzodus. Tome se u ovoj knjizi poklanja naročita pažnja.